

บทที่ 3 / ระเบียบวิธีวิจัยในการศึกษา

3.1 การศึกษาอนาคตกับ Ethnographic Future Research

การศึกษาวิจัย “คุณลักษณะของข้าราชการไทยในทศวรรษหน้า” นี้ มุ่งศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีวิทยา (Methodology) ตามแนวทางของวิชาการด้าน “อนาคตวิทยา” (Futures studies) ซึ่งวิธีวิทยาที่ใช้ในการศึกษาอนาคตนั้นมักเรียกว่า “การวิจัยอนาคต” (Future research - FR) อันหมายถึงการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ (Systematic inquiry) เกี่ยวกับทางเลือกในอนาคตซึ่งถูกพิจารณาถึงความเป็นไปได้และความน่าจะเป็นสำหรับประชากรกลุ่มหนึ่งหรือสังคมกลุ่มหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าระเบียบวิธีวิจัยที่เป็นที่นิยมในแวดวงอนาคตวิทยาแนวทางหนึ่ง ได้แก่ การศึกษาวิจัยอนาคตแนว Ethnography (Ethnographic Futures Research - EFR) ตามหลักการแล้ว EFR คือระเบียบวิธีวิจัยแบบหนึ่งซึ่งสังกัดอยู่ในกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวกับอนาคต (Future research) เป็นวิธีวิทยาที่นักมานุษยวิทยาเชิงวัฒนธรรม (Cultural anthropologist) นิยมใช้เพื่อทำการศึกษาวัฒนธรรมของสังคมอื่น (Extant society) โดยวิธีวิทยาแนว EFR มีเป้าหมายเพื่อการแสวงหา (Discovery) ตรวจสอบ (Examination) และประเมินความเป็นไปได้ (Possible) ความน่าจะเป็น (Probable) และภาพอนาคตที่อยากให้ เป็น (Preferable futures) (Bell, 1997)

กล่าวอีกนัยหนึ่ง บรรดานักวิจัยที่พยายามทำการศึกษาวิจัยอนาคตแนว EFR คือผู้ที่พยายามที่จะแสวงหาแนวทางที่จะรู้ว่าในอนาคต...

- “อะไรบ้างที่สามารถเป็นไปได้ (What can or could be (the possible))”
- “อะไรคือสิ่งที่น่าจะเป็น (What is likely to be (the probable))”
- “อะไรคือสิ่งที่อยากให้ เป็น (what ought to be (the preferable))”

ตามหลักการแล้ว เป้าประสงค์ใหญ่ของการศึกษาแนวอนาคตวิทยา (Future studies) ก็เพื่อมุ่งที่จะแสวงหาแนวทางในการที่จะธำรงรักษาหรือปรับปรุงชีวิตที่ดีของมนุษย์ นักอนาคตวิทยาย่อมที่จะรู้ว่า อะไรคือสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในด้านหนึ่ง กระบวนการที่ทรงพลวัตซึ่งอยู่ในการพัฒนาเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงในระเบียบทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในอีกด้านหนึ่ง

นักอนาคตวิทยาพยายามแสวงหาทฤษฎีที่จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นและที่จะช่วยผู้คนให้รู้จักและเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น พวกเขาจึงพยายามแสวงหาแนวทางที่จะกำหนดที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้โดยการกระทำของมนุษย์ แนวโน้มใดที่สามารถเร่งให้เกิดได้หรือสามารถหลีกเลี่ยงได้ หรือปรากฏการณ์ใดที่เอื้อต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์

แน่นอนว่าในการศึกษาเกี่ยวกับอนาคตนั้น มีแนวทางในการศึกษาวิจัยได้มากมายหลากหลายวิธีการ แต่มีวิธีการหนึ่งที่ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นวิธีการที่ดูเหมือนจะแสดงให้เห็นถึงความหวังที่เป็นไปได้อย่างมาก (Show extraordinary promise) นั่นก็คือวิธีการที่เรียกว่า “การวิจัยอนาคตแนวเอ็ทโนกราฟฟี” (Ethnographic futures research) (Bell, 1997)

Robert B. Textor เป็นผู้ที่ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นเสมือนผู้บุกเบิกรุ่นแรกๆ ของนักอนาคตวิทยาแนวสาขาวิชามานุษยวิทยา ซึ่งต่อมาได้รับกล่าวขานจนเป็นที่รู้จักกันในนามของวิชา “มานุษยวิทยาแนวคาดการณ์” (Anticipatory anthropology) หรือ “การวิจัยอนาคตเชิงวัฒนธรรม” (Cultural futures research) Textor (1990b) อธิบายถึง “การวิจัยอนาคต” ว่าเป็นเสมือน “การศึกษาสำรวจทางเลือกในอนาคตอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ทางเลือกที่เป็นไปได้หรือที่น่าจะเป็นสำหรับประชากรกลุ่มหนึ่ง” (Systemic inquiry into alternative futures that are considered to be possible or probable for a given population) และยิ่งเฉพาะเจาะจงลงไปกว่านั้น Textor อธิบายว่าการวิจัยอนาคตคือความพยายามที่จะ

- พิจารณาทิศทางเลือกอนาคตที่เป็นไปได้หรือที่น่าจะเป็นสำหรับประชากรกลุ่มหนึ่ง
- กำหนดสถานการณ์ทางความรู้ของเรา (หรือความไม่แน่นอน) เกี่ยวกับอนาคตที่เป็นไปได้เหล่านี้
- ระบุปัจจัยสำคัญและผลที่ตามมาที่น่าจะเป็นไปได้ของอนาคตที่น่าจะเป็นเหล่านี้
- จัดให้มีสัญญาณเตือนภัยล่วงหน้าสำหรับอนาคตที่เป็นไปได้แต่เป็นอนาคตที่ไม่พึงประสงค์
- ทำความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนแปลง

Textor (1990a) จำแนก “การวิจัยอนาคต” (Futures Research (FR)) ออกจากวิธีการอื่นๆ ที่ศึกษาอนาคต ในแง่ที่ว่า การวิจัยอนาคตมิใช่การ “ทำนาย” (Predictions) อนาคต แต่การวิจัยอนาคตเป็นแนวทางที่ใช้ “ศิลปะของการคาดการณ์” (a practice in the art of anticipation) ซึ่งหมายถึงการ “สร้างภาพวิสัยทัศน์แห่งอนาคตที่มีเหตุผล (Reasonable) ที่น่ารับฟังน่าเชื่อถือ (Plausible) และขึ้นอยู่กับเงื่อนไขเชิงบริบท (Conditional)” สิ่งเหล่านี้นำไปสู่รูปแบบของการฉายภาพ (Projections) การพยากรณ์ (Forecasts) และ ฉากทัศน์ (Scenarios)

EFR คือแนวทางหนึ่งซึ่งเน้นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (An approach to qualitative inquiry) ที่ใช้รูปแบบของ Ethnography ซึ่งได้รับการดัดแปลงให้เหมาะสมกับความต้องการและข้อจำกัดของการวิจัยอนาคต เพื่อที่จะตอบสนองรองรับต่อเงื่อนไขของอนาคตที่ไม่มีใครสามารถหยั่งรู้ได้ EFR จึงเป็นระเบียบวิธีที่ได้รับการดัดแปลงปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถสร้างภาพแห่งอนาคตที่เป็นไปได้และที่ทรงไปด้วยคุณค่าความหมาย (EFR is a modified research method specifically capable of producing possible and meaningful anticipatory propositions of the future.)

ด้วยเหตุนี้ชื่อ Ethnographic Futures Research (EFR) ดังนั้นการวิจัยแนวนี้จึงมีความเชื่อมโยงอย่างมากกับจารีตการวิจัยเชิงคุณภาพแบบ Ethnography ดังนั้นแนวทางของ EFR จึงมีความเหมือนกับ Ethnography ในแง่ที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับ “ความหมาย” “บริบท” และ “ประวัติศาสตร์” ของวัฒนธรรมที่

นักวิจัยทำการศึกษา แต่ในขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างในแง่ของเป้าหมายประสงค์จำเพาะของการศึกษาวิจัย กล่าวคือในขณะที่ Ethnography มุ่งเน้นไปที่แบบแผนของวัฒนธรรมหนึ่งๆ ในอดีตหรือปัจจุบัน แต่ EFR เน้นจัดการกับแบบทางวัฒนธรรมที่เป็นไปได้ ที่น่าจะเป็น หรือที่ฉายภาพไว้ในอนาคต

EFR มีลักษณะคล้ายๆ กับ Grounded theory ในแง่ของการพยายามทำการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วพัฒนามิติมุมมอง (Perspective) ในด้านที่กำลังทำการศึกษาวิจัยได้สวนอยู่ ให้มีลักษณะของการศึกษาค้นคว้าเชิงลึกแบบอุปนัยอย่างเป็นระบบ (A systematic, inductive investigation)

Textor (1990b) พยายามสร้างความกระจ่างในฐานความรู้เชิงญาณวิทยา (Epistemological foundation) สำหรับ EFR กล่าวคือ:

- EFR ไม่กล่าวอ้างว่า “กำลังศึกษาอนาคต” (Studying the future) แต่ EFR ศึกษาทัศนภาพของคนในปัจจุบันเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต ทำไมจึงกล่าวเช่นนั้น

- ต้องยอมรับว่า “ไม่มีข้อเท็จจริงในอนาคต” (There are no future facts) เราไม่มีทางมีข้อมูลเท็จจริงเกี่ยวกับอนาคตได้ เพราะอนาคตยังไม่ได้เกิดขึ้นหรือมีอยู่จริงในปัจจุบัน สิ่งที่เรามีคือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอดีตและปัจจุบันเท่านั้น อนาคตเป็นเพียงแค่ภาพที่เราสร้างขึ้น (a construct) และย่อมไม่มีตัวแปรใดที่เป็นอิสระ (No independent) หรือไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างภาวะวิสัย (Objective existence) สิ่งที่มีอยู่จริงก็คือชุดของภาพปัจจุบันของคนๆ หนึ่ง ที่คิดถึงภาพที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นในอนาคต (A person's present set of images as to possible or probable future cultures) รวมทั้งภาพในมโนเฉย (preference) ของคนๆ หนึ่งที่ตั้งอยู่บนสมมติฐานทางความคิดของตนเอง ในที่สุดแล้ว มีหลายครั้งที่ “ภาพ” และ “ความในมโนเฉย” เหล่านี้มักจะมีอิทธิพลที่สำคัญต่อกระบวนการการเปลี่ยนแปลง เมื่ออนาคตได้กลายมาเป็นปัจจุบัน “ภาพ” และ “ความในมโนเฉย” เหล่านี้เองที่โครงการศึกษาวิจัยด้วย EFR ต้องการที่จะดึงออกมาให้เห็น พรรณนา วิเคราะห์ ตีความ และวินิจฉัย

- EFR สร้างเนื้อหาของภาพอนาคตที่คาดการณ์ไว้โดยอยู่ในบริบทของ “ฉากทัศน์” (a scenario) ฉากทัศน์คือ “เรื่องราว (a story) อนาคตที่จินตนาการขึ้นมา (an imagined future) และเน้นที่จะจัดการกับสิ่งที่สถานการณ์เฉพาะหนึ่งๆ สามารถที่จะ หรืออาจจะ หรือมีแนวโน้มที่จะเป็นไปได้มากที่สุด ณ ช่วงเวลาจำเพาะหนึ่งๆ” (Textor, 1995, p. 465) ยิ่งไปกว่านั้น สำหรับ EFR แล้ว scenario เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “สิ่งที่สามารถที่จะ อาจจะ หรือมีแนวโน้มที่สุดที่จะเป็นกระบวนการที่เกิดสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงระหว่างปัจจุบันกับอนาคต ณ ตอนนั้น” (Textor, 1990b, p. 143) หากพิจารณาบนพื้นฐานของญาณวิทยาที่ได้กล่าวไว้ในตอนแรก ก็อาจกล่าวได้ว่า สำหรับ EFR แล้ว คงเป็นไปได้ที่เราจะสร้าง “ฉากทัศน์” ที่ถูกต้องชัดเจนแน่นอนบนพื้นฐานของข้อมูลเท็จจริง ทั้งนี้ก็เพราะว่าอนาคต โดยคำนิยามในตัวเองแล้ว คือสิ่งที่เราไม่สามารถรู้ได้ (Unknowable)

ฉากทัศน์มีความแตกต่างไปจาก “ภาพฉายแห่งอนาคต” (Projections) หรือการพยากรณ์ (Forecasts)

ภาพฉายแห่งอนาคต (Projections) คือ “ข้อความเชิงคาดการณ์ในเงื่อนไขหนึ่งๆ (Conditional anticipatory statement) เกี่ยวกับสิ่งที่คนๆ หนึ่งเชื่อว่ามีความเป็นไปได้ (Possibly) ที่จะเกิดขึ้น หรือ มีความ

น่าจะเป็น (Probably) “ว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต” ภาพฉายแห่งอนาคตมักจะถูกนำเสนอในรูปแบบของประโยคเงื่อนไข เช่น “ถ้า ก ยังคงอยู่ในสภาพนี้ต่อไป และ ข มีการเพิ่มขึ้นในอัตราที่คงที่ต่อเนื่อง เชื่อได้ว่าภายใน 25 ปี ค จะเกิดขึ้น” โดยปกติแล้ว ภาพฉายแห่งอนาคตมักจะมีจุดมุ่งเน้นไปที่หัวข้อใดหัวข้อหนึ่งเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการจำเพาะ และดึงเอาข้อมูลเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันและอนาคตมาใช้ให้ได้มากที่สุด ตามตัวแบบที่ใช้ในการศึกษา

ในขณะทำการพยากรณ์ (Forecast) ก็คือ “ภาพฉายแห่งอนาคต ที่นักวิจัยใช้ดุลยพินิจตัดสินใจว่านี่คือภาพที่น่าเชื่อถือหรือเป็นไปได้มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับภาพฉายอนาคตทางเลือกอื่นๆ” (Textor, 1980:10)

ทั้งภาพฉายแห่งอนาคตและการพยากรณ์จะถูกนำมาใช้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญเพื่อการสร้างฉากทัศน์ (Scenario) ที่แตกต่างกันหลากหลายรูปแบบกันออกไป สำหรับฉากทัศน์ (Scenario) คือ เรื่อง (a story) หรือ ภาพ “ประวัติศาสตร์แห่งอนาคตที่ถูกจินตนาการขึ้นมา” (an imagined future history) เกี่ยวข้องกับ 2 เรื่องสำคัญ คือ

- 1) เกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะต่างๆ ที่สามารถจะ (Could) ที่อาจจะ (Might) หรือที่มีแนวโน้มมากที่สุด (The most likely) ที่จะเกิดขึ้นภายในห้วงระยะเวลาหนึ่ง
- 2) สิ่งที่สามารถจะ อาจจะ หรือที่มีแนวโน้มมากที่สุด ที่จะเป็นกระบวนการซึ่งสถานการณ์นั้นๆ จะเปลี่ยนแปลงในห้วงระหว่างปัจจุบันไปจนถึงวันนั้นในอนาคต

มีแนวโน้มที่จะเกิดความสับสนได้ง่ายระหว่างคำว่า “ฉากทัศน์” (Scenario) กับ “ภาพฉายแห่งอนาคต” (Projection) และ “การพยากรณ์” (Forecast) Textor (1984) ได้นำเสนอให้เห็นถึงความแตกต่างของทั้งสามคำดังนี้

1) ภาพฉากทัศน์มักจะมีลักษณะซับซ้อน (Complex) และเป็นภาพองค์รวม (Holistic) มากกว่า “ภาพฉายแห่งอนาคต” และ “การพยากรณ์” อีกทั้งยังเป็นภาพที่ครอบคลุมปรากฏการณ์ได้กว้างขวางกว่า ในภาพฉากทัศน์หนึ่งๆ จะประกอบไปด้วย “ภาพฉายแห่งอนาคต” และ “การพยากรณ์” จำนวนหนึ่งเข้าด้วยกัน ในขณะที่ “ภาพฉายแห่งอนาคต” และ “การพยากรณ์” จะให้ภาพเพียงแค่ภาพเดียว เช่น “อัตราภาวะมลพิษทางอากาศของพื้นที่กรุงเทพมหานครในปี ค.ศ. 2010” แต่ภาพฉากทัศน์จะให้ภาพปรากฏการณ์ทางมลภาวะที่กว้างขวางครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งภาพของผลกระทบของปรากฏการณ์ที่มีต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน บวกกับปฏิกริยาของประชาชนที่มีต่อผลกระทบเหล่านี้ในห้วงเวลานั้น ส่งผลต่อการตัดสินใจของคนและสังคมที่มีต่อการจัดการกับอัตรามลภาวะ ซึ่งการตัดสินใจนี้อาจนำไปสู่การตัดสินใจในด้านอื่นเช่นทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น

2) ด้วยขอบเขตที่จำกัด ทำให้ “ภาพฉายแห่งอนาคต” และ “การพยากรณ์” มักจะถูกนำเสนอในรูปแบบของข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative) แต่สำหรับ “ภาพฉากทัศน์” มักจะถูกนำเสนอออกมาในรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative)

3) ภาพฉากทัศน์มักจะนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการการเปลี่ยนแปลงจากห้วงเวลาหนึ่งไปสู่อีกห้วงเวลาหนึ่ง ในขณะที่ทั้ง “ภาพฉายแห่งอนาคต” และ “การพยากรณ์” แทบจะไม่กล่าวถึงเรื่องของกระบวนการเปลี่ยนแปลง

4) ในขณะที่ “การพยากรณ์” (Forecast) หมายถึงการพยายามหาภาพที่เป็นไปได้มากที่สุดจากบรรดาภาพฉายแห่งอนาคต (Projections) หลายๆ ภาพ แต่ภาพฉากทัศน์ต้องการเพียงแค่นำเสนอภาพที่มีเหตุมีผลพอจะรับฟังได้ว่ามีความเป็นไปได้ (Be probable enough to be plausible) ดังนั้น ในการสัมภาษณ์แบบ EFR ผู้สัมภาษณ์จะพยายามที่จะดึงเอา “ภาพฉากทัศน์ในแง่บวก” (Optimistic Scenario) และ “ภาพฉากทัศน์ในแง่ลบ” (Pessimistic scenario) ออกมา โดยไม่จำเป็นต้องประเมินความเป็นไปได้ (Probability assessment) ของภาพเหล่านั้น หลังจากที่ได้ภาพฉากทัศน์ทั้งสองแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการที่จะดึง “ภาพฉากทัศน์ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด” (Most probable scenario) ออกมาแน่นอนว่า สำหรับภาพฉากทัศน์ทั้งสามแล้ว ในแต่ละภาพย่อมประกอบไปด้วยบรรดาข้อมูลจำนวนมากที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ ประชุมระดมสมอง เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า สำหรับฉากทัศน์แบบ EFR แล้ว มิได้เป็นแค่ผลรวมของภาพฉายแห่งอนาคตและการพยากรณ์เท่านั้น ฉากทัศน์แบบ EFR เป็นอะไรที่มากกว่านั้น ฉากทัศน์แบบ EFR ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ ทั้งภาพฉายแห่งอนาคตและการพยากรณ์กล่าวถึงกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงน้อยมากหรือแทบจะไม่ได้กล่าวถึงเลย (Textor, 1984: p. 12)

ฉากทัศน์แบบ EFR มี 3 รูปแบบที่แตกต่างกันกล่าวคือ

- ฉากทัศน์แบบ “ในแง่ดี” (Optimistic)
- “ในแง่ร้าย” (Pessimistic) และ
- “แบบที่เป็นไปได้มากที่สุด” (Most probable)

ตามวิธีการแบบ EFR นักวิจัยจะขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือกลุ่มผู้ที่ถูกศึกษา เช่น กลุ่ม Focus group แสดงบทบาทเป็น “ผู้สร้างฉากทัศน์” (Scenarist) แล้วให้ผู้สร้างฉากทัศน์ สร้างฉากทัศน์ทั้ง 3 รูปแบบ อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่เรื่องที่เคร่งครัดจนเกินเหตุ ที่นักวิจัยบางครั้งอาจจะเรียก “ผู้สร้างฉากทัศน์” ว่า “ผู้ถูกสัมภาษณ์” (Interviewee) และที่จะเรียกการสร้างภาพฉากทัศน์ (To scenarize) ว่า “การคาดการณ์อนาคต” (Anticipate)

ภาพฉากทัศน์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นตามแนวทางของ EFR นั้น จะประกอบกันขึ้นมาจากเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมที่ซับซ้อนสำหรับคนกลุ่มหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งในอนาคต

ภาพฉากทัศน์ในแง่ดีจะประกอบไปด้วยภาพฉายแห่งอนาคต (Projections) ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความปรารถนาอยากเห็นภาพอนาคตที่เป็นไปได้ในสังคมวัฒนธรรมของเขา

ส่วนภาพฉากทัศน์ในแง่ร้ายจะประกอบไปด้วยภาพฉายที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่ปรารถนาอยากให้เป็นอนาคตที่เป็นไปได้

ทั้งภาพฉากทัศน์ในแง่ดีและแง่ร้ายนี้ จะไม่ถูกจำกัดหรือครอบงำโดยเรื่องของความสามารถที่จะเป็นไปได้ (Probability) มีเพียงเกณฑ์กติกาเพียงประการเดียวคืออยู่ที่ ผู้ถูกสัมภาษณ์พิจารณาว่าภาพฉากทัศน์เหล่านี้เป็น

ภาพที่ “เป็นไปได้และพึงปรารถนา” (ภาพฉากทัศน์ในแง่ดี) หรือเป็นภาพที่ “เป็นไปได้และไม่พึงประสงค์” (ภาพฉากทัศน์ในแง่ร้าย) ในทางตรงข้าม ภาพฉากทัศน์ที่เป็นไปได้มากที่สุดคือภาพที่ผู้ถูกสัมภาษณ์พรรณนาภาพอนาคตที่คาดหวังว่าน่าจะเป็นไปได้มากที่สุด โดยไม่ต้องคำนึงว่านั่นคือภาพที่ปรารถนาหรือไม่

วิธีการศึกษาวิจัยตามแนว EFR คือการสัมภาษณ์ โดยกรอบแนวทางที่ใช้เพื่อค้นพบภาพฉากทัศน์ EFR ได้แก่

- ภาพฉากทัศน์แรกที่เป็นภาพในแง่ดี
- ตามมาด้วยภาพฉากทัศน์ในแง่ร้าย
- สุดท้ายคือภาพฉากทัศน์ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด

การศึกษาตามแนวทางของ EFR จะต้องมีการสัมภาษณ์โดยการขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์จินตนาการถึงภาพทั้งที่เป็นฉากทัศน์ในแง่ดี ฉากทัศน์ในแง่ร้าย และฉากทัศน์ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ภาพฉากทัศน์ในแง่ดีนั้น มักจะถูกเรียกว่า “ภาพในอุดมคติ” (Utopia) อันหมายถึงภาพที่พึงปรารถนาที่สุด แต่อาจจะยากที่จะเป็นไปได้ ส่วนภาพฉากทัศน์ในแง่ร้ายนั้นมักจะถูกเรียกว่า “ภาพอุดมคติ” (Dystopia) เป็นภาพที่ไม่น่าพึงประสงค์ที่สุด แต่ก็ยากที่จะเป็นไปได้เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ภาพฉากทัศน์ที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด จะเป็นภาพอุดมคติหรืออุดมคตินั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้ที่ถูกศึกษา Textor (1990b) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน EFR ตั้งข้อสังเกตว่ามีแนวโน้มที่ผู้ถูกสัมภาษณ์มักจะมุ่งเน้นไปที่ภาพในอุดมคติ (Utopian scenario) มากกว่าภาพอุดมคติ ดังนั้นเมื่อผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ให้ภาพฉากทัศน์ในอุดมคติเสร็จแล้ว ผู้สัมภาษณ์ก็ควรจะต้องถามคำถามเพื่อให้แสดงภาพฉากทัศน์ในทางร้าย และภาพสุดท้ายก็คือ การพรรณนาภาพแห่งอนาคตที่ผู้ถูกสัมภาษณ์คาดคิดว่าน่าจะเป็นไปได้มากที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ถูกสัมภาษณ์ในที่สุดว่าคาดว่าจะเป็นเช่นไรภายใต้เงื่อนไขระบบสังคมวัฒนธรรมในห้วงเวลาที่กำหนดไว้

ภายหลังจากการศึกษาสำรวจรวมทั้งการสัมภาษณ์ EFR เสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยควรสรุปผลเหล่านี้ลงไปในสิ่งที่ Textor (1980, 1990b, 1995) เรียกว่า The Protocol อันเป็นตัวสรุปผลการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลที่ได้มีการจัดเก็บ รวบรวม เรียบเรียง (an elaborated, documented, and edited summary of the EFR interview) จน “ทำให้อันดูเหมือนว่าอนาคตกลายเป็นจริง” (Make the future seem real) และทำให้ผู้อ่านสามารถ “สัมผัส” ถึง “มัน” ได้ (the reader can ‘relate to’ it”) (Textor, 1990b, p. 151)

ข้อท้าทายที่สำคัญมากๆ ประการหนึ่งของการสร้างแนวคิดด้วยอนาคต (Conceptualizing the future) ก็คือสิ่งที่เรียกว่า Tempocentrism (Textor: 1980, 1982, 1985, 1995) ซึ่งคล้ายๆ กับสิ่งที่เรียกว่า Ethnocentrism อันเป็นอาการของผู้ที่มีสมมติฐานที่ผิดพลาดในการมองโลก อันเนื่องมาจากการมองแคบจำกัดจากประสบการณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ส่วน Tempocentrism เป็นผลมาจากการมีโลกทัศน์อันคับแคบเนื่องเพราะคนเหล่านั้นไม่ได้ให้ความใส่ใจหรือให้ความใส่ใจน้อยหรือให้ความใส่ใจอย่างไม่เหมาะสมต่อสิ่งที่เป็นอนาคต

“Tempocentrism” หมายถึงสภาพทางจิตวิทยาอันซับซ้อนที่เราได้กลายเป็น ‘ศูนย์กลาง’ ในห้วงที่ผิดเวลา” (Textor, 1995, p. 464) การยึดวัฒนธรรมของตนเองเป็นศูนย์กลาง (Ethnocentrism) และ การยึดปัจจุบันเป็นศูนย์กลาง (Tempocentrism) ถือเป็นอุปสรรคสำคัญในการลดทอนความเข้าใจที่มีต่อภาพอนาคตที่ถูกต้อง การสัมภาษณ์แนว EFR จึงต้องมีการออกแบบให้จัดการกับความผิดพลาดเหล่านี้ โดยให้ทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ได้พัฒนาบ่มเพาะ “ศิลปะแห่งการคาดการณ์” (the “art of anticipation”) (Textor, p. 465)

ศิลปะแห่งการคาดการณ์ถือเป็นศิลปะที่ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่เป็นทักษะที่สามารถพัฒนาขึ้นมาได้ ทั้งนี้ก็เพื่อใช้ในการเอาชนะอาการ Tempocentrism และใช้เพื่อให้เกิดการมองไปยังอนาคตอย่างสร้างสรรค์ โดยในการสัมภาษณ์หรือการจัดประชุมระดมสมอง นักวิจัยจะต้องออกแบบสถานการณ์ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หรือผู้ร่วมแสดงความคิดเห็นกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นออกมาได้อย่างสร้างสรรค์และไม่รู้สึกถึงการถูกครอบงำ โดยผู้สัมภาษณ์หรือผู้ดำเนินการระดมสมองจะต้องจำกัดบทบาทของตัวเองให้กลายเป็น “ผู้ฟังที่กระตือรือร้น ใฝ่ต่อความรู้สึก และเข้าอกเข้าใจผู้อื่น” (An active, sensitive, and sympathetic listener) รวมทั้งยังเป็น “ผู้กระตุ้นที่ไม่ชี้นำและเป็นนักจดบันทึกผู้รอบคอบ” (Non-directive stimulator, and careful recorder) (Textor, 1990b, p. 145) ยิ่งไปกว่านั้น ผู้สัมภาษณ์ควรจะต้อง “ถามคำถามเจาะลึกซึ่งได้มีการออกแบบมาอย่างดีเพื่อที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าเมื่อถึงที่สุดแล้ว Protocol ซึ่งเป็นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น จะมีความชัดเจนครบถ้วน และมีความคงเส้นคงวาต่อเนื่องอย่างมีเหตุผล

โครงการวิจัยที่ใช้แนวทางของ EFR ส่วนใหญ่มักจะมีองค์ประกอบพื้นฐานในการออกแบบโครงการ 5 ประการ ได้แก่

- 1) กลุ่มประชากรและวัฒนธรรมในอนาคตของกลุ่มประชากรเหล่านี้
- 2) ห้วงเวลาในอนาคตที่โครงการนี้คาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลง
- 3) ขอบเขต (Domains) ที่โครงการเหล่านี้ต้องการศึกษา เช่น ด้านการสื่อสาร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านคุณลักษณะของประชากร เป็นต้น
- 4) การระบุให้เห็นถึง “พลังผลักดันที่สำคัญที่สุดที่เป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม”
- 5) ความเข้าใจในฐานคติของวัฒนธรรมนั้นๆ “ในการอภิปรายเกี่ยวกับอนาคตทุกๆ ครั้ง ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของ EFR หรือในรูปแบบอื่นๆ ควรจะต้องดำเนินไปจากข้อสมมติฐานที่ชัดเจนแน่นอน และจะเป็นประโยชน์มากถ้าจะมีสมมติฐานอันใดที่สามารถทำให้มันชัดเจนเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้” (Textor: 1990b, p. xlv).

3.2 EFR กับการศึกษาคุณลักษณะของข้าราชการไทยในทศวรรษหน้า

การศึกษาแนวโน้มคุณลักษณะของข้าราชการที่ควรจะเป็นในทศวรรษหน้า โดยนำเอาแนวคิดวิธีวิจัยแบบ EFR มาดำเนินการ ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวทางในการศึกษาวิจัยดังนี้

- การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการสร้างภาพฉากทัศน์ในอนาคต (Scenario Planning) ที่เกี่ยวกับสภาพของประเทศไทยและของโลกในทศวรรษหน้า โดยการแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ที่จะร่วมกันฉายภาพ (Projection) และพยากรณ์ (Forecast)

ภาพแห่งอนาคตเพื่อให้ได้ภาพฉากทัศน์ (Scenario) และนำภาพฉากทัศน์นี้ไปใช้ในการกำหนดระบบข้าราชการในทศวรรษหน้าของประเทศไทย และเพื่อการวิเคราะห์/สังเคราะห์คุณลักษณะที่ควรจะเป็นของข้าราชการไทยในทศวรรษหน้า

- การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการสร้างภาพฉากทัศน์ในอนาคต (Scenario Planning) ที่เกี่ยวกับสภาพของประเทศไทยและของโลกในทศวรรษหน้า โดยการแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มข้าราชการที่มีศักยภาพสูงหรือผู้มีผลงานดีเด่น (Talent Group หรือ Superior Performers) โดยการคัดเลือกจากกลุ่มข้าราชการโครงการพัฒนาผู้นำคลื่นลูกใหม่ (New Wave Leadership Development Program) กลุ่มข้าราชการที่มีผลสัมฤทธิ์สูง (HiPPS) และกลุ่มนักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ (นปร.) จำนวน 10 คน ซึ่งจะร่วมกันฉายภาพ (Projection) และพยากรณ์ (Forecast) ภาพแห่งอนาคตเพื่อให้ได้ภาพฉากทัศน์ (Scenario) และนำภาพฉากทัศน์นี้ไปใช้ในการกำหนดระบบข้าราชการในทศวรรษหน้าของประเทศไทย และเพื่อการวิเคราะห์/สังเคราะห์คุณลักษณะที่ควรจะเป็นของข้าราชการไทยในทศวรรษหน้า

- การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้บริหารส่วนราชการ ภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักการเมือง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการไทยที่ควรจะเป็นในทศวรรษหน้า สำหรับรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ทำการสัมภาษณ์จะแสดงในภาคผนวก

- การสำรวจความคิดเห็นด้านคุณลักษณะของข้าราชการในทศวรรษหน้าโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สังเคราะห์มาจากการสร้างภาพอนาคต (Scenario Planning) และการสัมภาษณ์ โดยจะเน้นการทอดแบบสอบถามไปยังข้าราชการในกลุ่มผู้บริหารระดับสูง กลุ่มข้าราชการที่มีผลงานและสมรรถนะสูง (High Potential) ข้าราชการโครงการพัฒนาผู้นำคลื่นลูกใหม่ (New Wave Leadership Development Program) นักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ (นปร.) และกลุ่มอดีตนักเรียนทุนรัฐบาล และกลุ่มนักเรียนทุนรัฐบาลที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 700 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนที่แล้วว่า การศึกษาแนวโน้มคุณลักษณะของข้าราชการที่ควรจะเป็นในทศวรรษหน้า ได้นำเอาแนวคิดวิธีวิจัยแบบ EFR มาเป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบแนวทางในการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การสนทนากลุ่ม 2) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3) การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มเพื่อการประชุมระดมสมองออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) กลุ่มข้าราชการรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพและขีดความสามารถสูง 2) กลุ่มนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยมีเครื่องมือการศึกษา ดังนี้

1.1) เครื่องมือสำหรับการสนทนากลุ่มข้าราชการรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพและขีดความสามารถสูง

เพื่อการสร้างภาพฉากทัศน์ในอนาคต (Scenario Planning) ที่เกี่ยวกับสภาพของประเทศไทยและของโลกในทศวรรษหน้า โดยการแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มข้าราชการที่มีศักยภาพสูงหรือผู้มีผลงานดีเด่น (Talent Group หรือ Superior Performers) โดยการคัดเลือกจากกลุ่มข้าราชการโครงการพัฒนาผู้นำคลื่นลูกใหม่ (New Wave Leadership Development Program) กลุ่มข้าราชการที่มีผลสัมฤทธิ์สูง (HiPPS) และ กลุ่มนักบริหาร

การเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ (นปร.) ซึ่งจะร่วมกันฉายภาพ (Projection) และพยากรณ์ (Forecast) ภาพแห่งอนาคต เพื่อให้ได้ภาพจากทัศน์ (Scenario) และนำภาพจากทัศน์นี้ไปใช้ในการกำหนดระบบข้าราชการในทศวรรษหน้า ของประเทศไทย และเพื่อการวิเคราะห์/สังเคราะห์คุณลักษณะที่ควรจะเป็นของข้าราชการไทยในทศวรรษหน้า

แบบฟอร์มการสนทนากลุ่ม Focus group

ตารางกรอกข้อมูลการสัมภาษณ์						
	คุณสมบัติ (Characteristics)	ค่านิยม (Values)	ทัศนคติ (Attitude)	ความรู้ (Knowledge)	ทักษะ (Skills)	พฤติกรรม (Behavior)
1. ภาพแห่งอนาคต						
- ด้านเศรษฐกิจ						
- ด้านสังคม						
- ด้านการเมือง						
- ด้านเทคโนโลยี						
- ด้านสิ่งแวดล้อม						
2. สิ่งที่ข้าราชการควรมีแตกต่างไปจากบุคลากรในภาคส่วนอื่น (Distinctive components)						
3. สิ่งที่ข้าราชการทุกยุคทุกสมัยควรมี (Permanent components)						

1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท

ชุดคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ทัศนคติของนักศึกษาต่อคุณลักษณะของข้าราชการในอนาคต

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ-นามสกุล	อายุ	ระดับการศึกษา	สถาบันการศึกษา (คณะ/สถาบัน)

2. เป้าหมายการทำงานเมื่อจบการศึกษา

- 2.1. หากเลือกได้ เมื่อท่านจบการศึกษาแล้ว ท่านอยากทำงานกับหน่วยงานใดมากที่สุด ให้จัดอันดับหน่วยงานต่อไปนี้ ตามลำดับความประสงค์จากมากไปหาน้อย
 - 1) หน่วยงานภาคเอกชน (.....คน)
 - 2) หน่วยงานภาครัฐ (.....คน)
 - 3) หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ (.....คน)
 - 4) หน่วยงานภาคอื่นๆ (.....คน)
- 2.2 เหตุผลที่ประสงค์จะทำงานในหน่วยงานแห่งนั้น (ค่าจ้างเงินเดือน/สวัสดิการความมั่นคง/ความมีเกียรติ/.....ฯลฯ)
- 2.3 สำหรับผู้ที่ประสงค์อยากจะทำงานในหน่วยงานภาครัฐ อะไรคือเหตุจูงใจให้ท่านอยากทำงานในหน่วยงานภาครัฐ
- 2.4 สำหรับผู้ที่ไม่ประสงค์จะทำงานภาครัฐ อะไรคือเหตุผลที่ทำให้ท่านไม่อยากทำงานภาครัฐ
- 2.5 ท่านคิดว่า “คนในรุ่นเดียวกับท่าน” มีจำนวนประมาณเท่าไร ที่ประสงค์อยากทำงานในภาคราชการ

3. ทักษะคิดต่อระบบราชการ/ข้าราชการไทย

- 3.1. เมื่อได้ยินคำว่าระบบราชการไทย/ข้าราชการไทย ท่านนึกถึง(ภาพ)อะไร? (Imagination/Metaphorize) เหตุใดจึงนึกภาพเช่นนี้
- 3.2. อะไรคือภาพด้านบวกของระบบราชการ/ข้าราชการไทย
- 3.3. อะไรคือภาพด้านลบของระบบราชการ/ข้าราชการไทย
- 3.4. ท่านคิดว่า “คนในรุ่นเดียวกับท่าน” มองภาพของ “ข้าราชการไทย” หรือ “การทำงานในระบบราชการ” เป็นอย่างไร
- 3.5. ท่านคิดว่า แนวคิดที่ว่า “ทำงานในระบบราชการ มีความมั่นคงในชีวิตสูง” ใช้ได้กับคนในรุ่นเดียวกับท่านหรือไม่
- 3.6. ท่านคิดว่า แนวคิดที่ว่า “ทำงานในระบบราชการ มีเกียรติมีศักดิ์ศรี” ใช้ได้กับคนในรุ่นเดียวกับท่านหรือไม่
- 3.7. ท่านคิดว่า แนวคิดที่ว่า “ทำงานในระบบราชการแล้ว ได้ทำงานเพื่อสาธารณะ ส่วนรวม” ใช้ได้กับคนในรุ่นเดียวกับท่านหรือไม่
- 3.8. ท่านคิดว่า แนวคิดที่ว่า “ทำงานในระบบราชการ ได้ทำงานรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาท” ใช้ได้กับคนในรุ่นเดียวกับท่านหรือไม่
- 3.9. หากจะทำให้ระบบราชการเป็นที่ดึงดูดใจคนรุ่นใหม่ได้ ท่านคิดว่าควรมีการปรับปรุงอะไรบ้างในระบบราชการ
- 3.10. ท่านคิดว่าหากมองไปยังอีก 10 ปีข้างหน้า ภาพของข้าราชการในอุดมคติ ที่ท่านประสงค์อยากให้เกิดขึ้นคืออะไร

2) **การสัมภาษณ์** เป็นการสัมภาษณ์ผู้บริหารส่วนราชการ ภาคเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และนักการเมือง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้าราชการไทยที่ควรจะเป็นในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

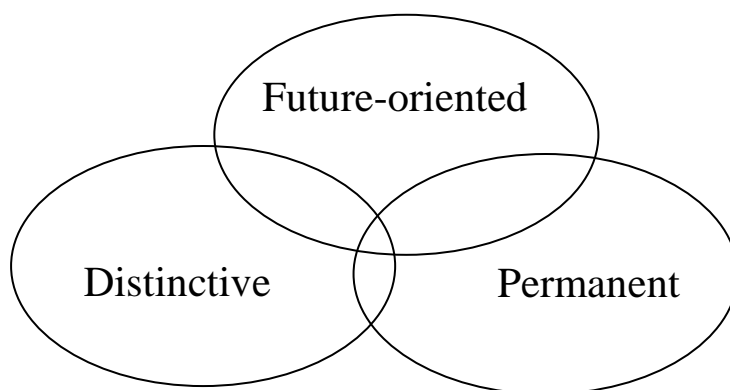
แบบสัมภาษณ์: คุณลักษณะข้าราชการไทยในอนาคต

คำถาม	หลักการของคำถาม
1. หากพิจารณาจากภาพอนาคต (Scenario) ซึ่งครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี สภาพแวดล้อม ในความคิดเห็นของท่าน ข้าราชการไทยในอนาคตคือ 10 ปี นับจากนี้ไป ควรมีคุณลักษณะ เช่นไร	ให้ยึดแนวทางตาม “ภาพอนาคต” (Scenario) ที่คณะทำงานได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ไว้ แล้วให้ผู้ตอบเสนอคุณลักษณะที่เหมาะสมกับแต่ละข้อคือ เศรษฐกิจ... สังคม... การเมือง... เทคโนโลยี... สภาพแวดล้อม...
2. คุณลักษณะใดที่น่าจะเป็น คุณลักษณะพิเศษ โดยเฉพาะสำหรับ ข้าราชการไทย ในอนาคต (ซึ่งต่างจากบุคลากรในภาคส่วนอื่น)	ระบบราชการมีลักษณะพิเศษบางอย่าง ที่แตกต่างจากภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ ฯลฯ ดังนั้น อะไรคือลักษณะที่ “ข้าราชการ” ควรมีแตกต่างไปจากภาคส่วนอื่น
3. หากข้าราชการไทยในอนาคตมีคุณลักษณะดังที่ท่านกล่าวมาแล้ว ตามทัศนะของท่าน “ค่านิยม และทัศนคติอะไร” ที่ข้าราชการไทยในอนาคตควรมี	เน้นประเด็น “ค่านิยมและทัศนคติ” ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ผู้ตอบได้ตอบในข้อ 1 และ 2
4. หากข้าราชการไทยในอนาคตมีคุณลักษณะดังที่ท่านกล่าวมาแล้ว จำเป็นจะต้องมี ขีดความสามารถ : อันได้แก่ ความรู้ และ ทักษะ อะไรที่จำเป็นต้องมี	เน้นประเด็น “ความรู้และทักษะ” ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ผู้ตอบได้ตอบในข้อ 1 และ 2
5. อะไรคือ สิ่งที่เป็แรงจูงใจหรือกระตุ้นให้ ข้าราชการไทยในอนาคตมีค่านิยม/ทัศนคติ รวมถึงเป็นเหตุให้ต้องมีความรู้และทักษะ (ตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงทัศนะไว้) หรือมีพฤติกรรมอันนำไปสู่การมีคุณลักษณะของข้าราชการไทยในอนาคต (ตามข้อ 1 และ 2)	การที่จะเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะของข้าราชการ เช่น ค่านิยม ทัศนคติ ความรู้ พฤติกรรม ได้นั้นจะต้องมีตัวกระตุ้นจูงใจ สิ่งนั้นคืออะไร
6. คุณลักษณะใดที่น่าจะเป็น คุณลักษณะเฉพาะ ที่ข้าราชการไทยทุกยุคทุกสมัยควรมีและยึดถือ?	มีคุณลักษณะบางอย่างที่ดี อะไรบ้างที่ข้าราชการทุกยุคทุกสมัยทั้งในอดีต-ปัจจุบัน-อนาคตควรมี และยึดถือ

คู่มือประกอบการกรอกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (สำหรับผู้วิจัย)

หลักคิด

การสัมภาษณ์จะมุ่งตั้งคำถามเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบใน 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติด้านคุณลักษณะของข้าราชการที่ควรจะเป็นเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (Future-oriented characteristics) 2) มิติด้านคุณลักษณะของข้าราชการที่มีความแตกต่างจากบุคลากรในภาคส่วนอื่น (Distinctive/Differentiation) 3) มิติด้านคุณลักษณะของข้าราชการที่มีความเป็นสากล ไม่เปลี่ยนแปลง ควรจะมีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย (Permanent/timeless)

คำตอบที่ได้จากคำถามข้อที่ 1,3,4,5 ในแบบสัมภาษณ์ ให้นำไปกรอกในข้อที่ 1 ของตารางกรอกข้อมูลการสัมภาษณ์

คำตอบที่ได้จากคำถามข้อที่ 2 ในแบบสัมภาษณ์ ให้นำไปกรอกในข้อที่ 2 ของตารางกรอกข้อมูลการสัมภาษณ์

คำตอบที่ได้จากคำถามข้อที่ 6 ในแบบสัมภาษณ์ ให้นำไปกรอกในข้อที่ 3 ของตารางกรอกข้อมูลการสัมภาษณ์

3) การสำรวจโดยแบบสอบถาม โดยการส่งแบบสอบถามไปยังข้าราชการในกลุ่มผู้บริหารระดับสูง กลุ่มข้าราชการโครงการพัฒนาผู้นำคลื่นลูกใหม่ (New Wave Leadership Development Program) กลุ่มข้าราชการที่มีผลสัมฤทธิ์สูง (HiPPS) นักบริหารการเปลี่ยนแปลงรุ่นใหม่ (นปร.) กลุ่มอดีตนักเรียนทุนรัฐบาล และกลุ่มนักเรียนทุนรัฐบาลที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดแสดงในภาคผนวก

การทดสอบเครื่องมือ

3.1) การหาความเที่ยงตรง (Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิในสำนักงาน ก.พ. เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยหรือไม่ หลังจากนั้นจึงนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.2) การทดลองใช้เครื่องมือ โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มข้าราชการในสำนักงาน ก.พ. จำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อทดสอบประสิทธิภาพแบบสอบถามก่อนการนำไปใช้จริง

การสุ่มจำนวนตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้แบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างออกตามภาพฉากทัศน์ทั้งสามด้านประกอบด้วยภาพฉากทัศน์ในด้านบวก ภาพฉากทัศน์ที่เป็นไปได้มากที่สุด และภาพฉากทัศน์ในด้านลบ โดยภายในกลุ่มตัวอย่างแต่ละด้านผู้วิจัยจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกตามกลุ่มภารกิจทั้ง 4 ด้าน ซึ่งจะประกอบไปด้วยกลุ่มภารกิจทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มภารกิจทางด้านความมั่นคง กลุ่มภารกิจทางด้านสังคม และกลุ่มภารกิจทางด้านเทคโนโลยีและการศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 การสุมกลุ่มตัวอย่างในฉากทัศน์ (ภาพอนาคต) ทางด้านต่างๆ

กลุ่มภารกิจ	ร้อยละ	กลุ่ม	จำนวนประชากร	ฉากทัศน์ด้านบวก	ฉากทัศน์ด้านที่เป็นไปได้มากที่สุด	ฉากทัศน์ด้านลบ	รวม
กลุ่มเทคโนโลยีและการศึกษา	20.46	รวม	485	79	79	79	237
		HiPPs	0	0	0	0	0
		New Wave	30	5	5	5	15
		นักเรียนทุน	393	64	64	64	192
		นบส.	62	10	10	10	30
กลุ่มความมั่นคง	22.87	รวม	542	88	89	88	265
		HiPPs	12	2	3	2	7
		New Wave	76	12	12	12	36
		นักเรียนทุน	193	31	32	31	94
		นบส.	261	43	44	43	128
กลุ่มเศรษฐกิจ	41.52	รวม	984	161	161	160	482
		HiPPs	23	4	4	4	12
		New Wave	166	27	27	27	81
		นักเรียนทุน	236	39	39	38	116
		นบส.	559	91	91	91	273
กลุ่มสังคม	15.15	รวม	359	59	59	58	176
		HiPPs	0	0	0	0	0
		New Wave	63	10	10	10	30
		นักเรียนทุน	87	14	15	14	43
		นบส.	209	34	34	33	103
รวม	100.00			387	388	385	1,160

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ในกรณีของการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มมาสรุปแยกออกเป็นประเด็นตามปัจจัยที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและประเด็นข้อค้นพบเพิ่มเติม แล้วนำข้อค้นพบเหล่านั้นไปทำการวิเคราะห์ตามกรอบการศึกษาที่ได้วางไว้

3.4.2 ในกรณีของแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะนำผลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentile) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

